

Verslag bijeenkomst Community of Practice (CoP) Water en Bodem Sturend (WBS)

Dinsdag 16 juni 2026 (13.30 – 16.30 uur, provinciehuis Gelderland, Arnhem)

Aanleiding en doel

Hoe maak je water en bodem daadwerkelijk sturend in ruimtelijke keuzes? Tijdens deze tweede CoP-bijeenkomst deelden deelnemers praktijkervaringen, onderzoeksinzichten en instrumenten die helpen om die stap te zetten.

De Community of Practice (CoP) Water en Bodem Sturend (WBS) is onderdeel van het Gelderse leertraject Water en Bodem Sturend. In deze CoP wisselen professionals van overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties kennis en praktijkervaringen uit over het toepassen van water en bodem als leidend principe bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De CoP richt zich op leren door te doen, het delen van praktijkvoorbeelden en het ontwikkelen van concrete handelingsperspectieven. Tijdens deze tweede bijeenkomst stonden drie onderwerpen centraal:

- de toepassing van het regionale gidsmodel Zuidelijke IJsselvallei in de praktijk;
- lessen uit een studentenonderzoek naar wateroverlast rond de Ganzenbeek bij Voorthuizen;
- de handreiking Sturen met water en bodem in omgevingsprogramma's.

Daarnaast werd gesproken over de verdere ontwikkeling van de Gelderse kennisagenda Water en Bodem Sturend.

Links naar presentaties

- [Hoe gehecht zijn wij aan ons landschap?](#) - Ben Huisman, Landschapsnetwerk Brummen
- [Ruimte voor de Ganzenbeek Procesevaluatie](#) - Lana Roubroeks, Tijn Aikes, Lieke Bartels, studenten Hogeschool Van Hall Larenstein
- [Sturen met water en bodem in omgevingsprogramma's](#) – Peter Groenhuijzen, docent-onderzoeker Hogeschool Van Hall Larenstein
- [Aan de slag met kennisagenda WBS Gelderland](#) - Annelies de Graaf, GOO
- [Kennisvragen WBS](#) - voorstel vervolg voor CoP – Annelies de Graaf, GOO

Welkom en opening

Annelies opende de bijeenkomst en blikte kort terug op de startbijeenkomst van vorig jaar. Toen stond vooral de vraag centraal welke kennisvragen leven rondom Water en Bodem Sturend en hoe de Community of Practice hieraan kan bijdragen. De CoP is nadrukkelijk bedoeld als een praktijkgericht leerplatform. Niet theoretische discussies, maar concrete voorbeelden, ervaringen en leerpunten staan centraal.

- [Informatie over de CoP Water en Bodem Sturend is te vinden op de webpagina van het GOO.](#)
- Bekijk met name ook het [startdocument](#).

Toepassing van het gidsmodel Zuidelijke IJsselvallei in de praktijk

Landschapsnetwerk Brummen: van gidsmodel naar landschapsvisie

Ben Huisman van [Landschapsnetwerk Brummen](#) (LNB) liet zien hoe het regionale gidsmodel Zuidelijke IJsselvallei is gebruikt bij het ontwikkelen van de visie *Gehecht aan het Brummens Landschap*. Het model hielp om bodem, water en landschap als samenhangend systeem te begrijpen en als uitgangspunt te nemen voor toekomstgerichte keuzes.

Het gebied van gemeente Brummen ligt tussen de Veluweflank en de IJssel en kent een bijzondere landschappelijke opbouw. Over 10 km afstand is er een grote variatie in geomorfologie, uniek voor Nederland. Met behulp van [de Gelderse regionale gidsmodellen](#), heeft LNB de verschillen tussen het oorspronkelijke gehechte landschap en het huidige, deels onthechte landschap benoemd. Conclusie hieruit is dat het natuurlijk systeem nog potentieel gehecht is.

Het gebied is kwetsbaar voor langere periodes van droogte door snelle afvoer van grond- en oppervlaktewater via onder meer de diepere ligging van de IJssel en de verdiepte en door het dekzandgebied omgelegde beken, en door de aanwezige grondwateronttrekkingen. In droge zomers vallen de beken droog, met veel schade voor de waterdieren en achteruitgang van de biodiversiteit in bredere zin. Ook de landbouw ondervindt schade door de droogte. Bij extreme neerslag cumuleert water sneller rond de benedenlopen van beken. Het watersysteem is gericht op zo snel mogelijke afvoer en daarmee onvoldoende klimaatbestendig.



Volgens Ben Huisman staan klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en druk op het landbouwsysteem niet los van elkaar, maar vragen zij om een integrale aanpak. Kansen liggen in herstel van de oppervlaktewaterhuishouding, verbetering van de sponswerking van de bodem, versterking van groenblauwe verbindingen en natuurinclusieve landbouw met een passend verdienmodel.

Dit kan gerealiseerd worden door vergroting van het areaal van groenblauwe dooradering (GBDA). GBDA is het netwerk van houtwallen,

watergangen, bermen en andere landschapselementen tussen en naast de agrarische percelen. Dankzij het relatief natuurlijke karakter biedt GBDA zowel de natuurinclusieve boer als de maatschappij veel voordelen.

Landschapsnetwerk Brummen heeft onderzoek uitgevoerd naar de kosten en baten van 10% GBDA (10 % van het oppervlak) op bedrijfsniveau, voor een biologisch melkveebedrijf. De 17 landschapsdiensten die in dat scenario worden geleverd zijn waar mogelijk op financiële waarde berekend. Conclusie is dat de baten ruim 2,5 maal zo hoog zijn als de lasten. De boer speelt financieel quitte (kosten en baten per jaar circa € 18.500). De extra baten van € 26.000 per jaar komen ten goede aan de samenleving als geheel. Als deze baten aan de boer zouden worden uitbetaald, dan is dat € 500 per hectare per jaar. LNB concludeert dat de samenleving zou moeten sturen op 10% GBDA uit welgemeend eigenbelang, waarbij tevens de boer betaald krijgt voor de

geleverde landschapsdiensten. Mits goed ingepast geeft dit een impuls aan biodiversiteit, betere waterhuishouding en betere waterkwaliteit.

LNB was aanjager van de coöperatie IJsselvallei, waarbij 25 boeren zijn aangesloten die aan de slag willen met groenblauwe dooradering. Het streven is om krachten en middelen te bundelen via een gebiedsplan. En vandaar uit een collectieve aanvraag in te dienen voor vergoeding van de maatregelen vanuit bestaande regelingen. LNB probeert de gemeente, provincie en waterschap aan dit traject te verbinden, maar de betrokkenheid is nog voorzichtig. Vooral een echt integrale aanpak wordt lastig gevonden. LNB geeft daarnaast suggesties aan de gemeente voor meetbare doelen voor water en bodem voor in omgevingsvisie en omgevingsplan.

Gesprek

In het gesprek met de deelnemers kwam naar voren dat veel partijen de analyse herkennen, maar dat de praktijk weerbarstig is. Gemeenten hebben te maken met uiteenlopende ruimtelijke claims, terwijl zij vaak geen grondeigenaar zijn. Ook andere partijen hebben initiatieven waar de gemeente bij betrokken wordt. Voor veel gemeenten, en ook voor de provincie, geldt dat er niet altijd voldoende capaciteit beschikbaar is om volop in alle initiatieven te participeren. Ook werd gesproken over de vraag hoe Water en Bodem Sturend sterker kan doorwerken in gemeentelijke besluitvorming. De aanwezigen zagen hierin een belangrijke rol voor de Community of Practice.

Studentenonderzoek: aanpak wateroverlast Ganzenbeek bij Voorthuizen

Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein presenteerden de resultaten van hun procesevaluatie van de samenwerking rond de wateroverlastproblematiek op een aantal recreatieparken langs de Ganzenbeek bij Voorthuizen.

Ronald Löhr van Vitale Vakantieparken was opdrachtgever voor het studentenonderzoek, en was aanwezig om de context toe te lichten. In 2024 trad Ganzenbeek buiten haar oevers door hevige regen. Dat leidde tot schade door water in gebouwen en voorzieningen van de parken. Daarop hebben de parkeigenaren en bewoners het traject 'Ruimte voor de Ganzenbeek' gestart, om samen met betrokkenen te komen tot maatregelen om toekomstige wateroverlast te voorkomen en de druk op de natuur te verlagen. De uitdaging is om rust, recreatie en natuur te combineren door deze functies slim te positioneren. Er zijn drie beekateliers gehouden. De uitkomsten worden verwerkt in een eindontwerp met uitvoeringsprogramma dat binnenkort wordt afgerond.

Doel van het studentenonderzoek was de evaluatie van de samenwerking in het project tussen gemeente, waterschap, recreatieondernemers, bewoners en andere betrokken partijen. Daarbij maakten de studenten gebruik van het zogenoemde 4C-model: Contract, Concept, Contact, Continuïteit.



Uit de evaluatie blijkt dat de samenwerking tussen de initiatiefnemers tot nu toe goed verloopt. De onderdelen *Contact* en *Continuïteit* zijn sterk ontwikkeld. In de vervolgfase liggen er kansen om gemeente Barneveld, Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland en Geldersch Landschap & Kastelen structureler bij het proces te betrekken. De rol van Vitale Vakantieparken is daarbij waardevol geweest voor de voortgang en continuïteit van het traject. Tegelijkertijd laat de

evaluatie zien dat een sterke afhankelijkheid van één partij het proces kwetsbaar kan maken.

De studenten adviseren om water en bodem nadrukkelijker als uitgangspunt mee te nemen in het ontwerp en maatregelen te beoordelen vanuit het perspectief van brede welvaart (positieve gezondheid). Daarnaast vragen zij aandacht voor het tijdig vastleggen van concrete afspraken, zodat rollen, verantwoordelijkheden en verwachtingen voor alle betrokken partijen helder zijn. Gedeeld eigenaarschap wordt gezien als een belangrijke succesfactor voor de uitvoering van het plan. Wanneer meerdere organisaties gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de verdere uitwerking en realisatie van de maatregelen, neemt de robuustheid van de samenwerking toe. Daarom pleiten de studenten voor een gebiedscoöperatie of een vergelijkbare samenwerkingsvorm, waarin verantwoordelijkheden gezamenlijk worden gedragen en de uitvoering duurzaam wordt geborgd.

Gesprek

De presentatie leidde tot een gesprek over bewustwording. Veel betrokkenen waren zich vooraf onvoldoende bewust van de kwetsbaarheid van het gebied en de invloed van het bodem- en watersysteem op toekomstige ontwikkelingen.

Ook werd gesproken over de nog beperkte betrokkenheid vanuit de overheden. Capaciteitsgebrek lijkt hierbij een grote rol te spelen.

Vaak is het in de beginfase van een traject nog niet mogelijk om alle betrokken partijen via een contract aan het traject te binden. Het advies is om dan toch te beginnen en met de stakeholders die al wel aan boord zijn een oplossingsgericht aantrekkelijk toekomstperspectief te ontwikkelen. Daarmee kunnen andere partijen uitgenodigd worden om aan te haken.

Handreiking ‘Sturen met water en bodem in omgevingsprogramma’s’

Peter Groenhuijzen gaf een toelichting op de handreiking die is ontwikkeld door Hogeschool Leiden, Hogeschool Van Hall Larenstein en diverse overheden.

De handreiking verkent hoe omgevingsprogramma’s kunnen bijdragen aan Water en Bodem Sturend. Omdat water- en bodemsystemen zich niet aan bestuurlijke grenzen houden, is voor WBS interbestuurlijke samenwerking essentieel. Samenwerkende overheden kunnen in een interbestuurlijk Omgevingsprogramma concrete doelen, maatregelen, verantwoordelijkheden en financiële afspraken vastleggen. Daarmee kunnen deze programma’s een belangrijke schakel vormen tussen visie en uitvoering van WBS.

Een belangrijk thema was het belang van sociale leerprocessen. Ook daarbij spelen de 4C’s – contract, concept, contact en continuïteit – een centrale rol. Succesvolle gebiedsontwikkeling vraagt niet alleen om inhoudelijke kennis, maar ook om betrokkenheid, gedeeld eigenaarschap en duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden.



Gesprek

In het gesprek kwamen zowel de kansen als de uitdagingen van interbestuurlijke omgevingsprogramma's aan bod. Deelnemers noemden onder meer complexe besluitvorming, verschillen in financieringsmogelijkheden, de positie van gemeenteraden en de hoge werkdruk binnen overheden. Tegelijkertijd was er brede overeenstemming dat gebiedsgerichte samenwerking noodzakelijk is om Water en Bodem Sturend daadwerkelijk in de praktijk te

brenghen. Een gebiedsproces is een middel om tot een interbestuurlijk omgevingsprogramma te komen. Om tot uitvoering van het programma te komen kan een gebiedsfonds nuttig zijn.

Een nieuwe ontwikkeling is dat er initiatieven vanuit de samenleving komen waarbij capaciteit van de overheden nodig is om mee te sturen en mee te werken; dit is te zien als 'overheidsparticipatie'. De voorbeelden van de landschapvisie Brummen en de Ganzenbeek illustreren dat overheden nog niet goed ingericht zijn voor deze nieuwe rol.

Er zijn voor zover bekend landelijk nog geen interbestuurlijke programma's opgesteld. Wel overwogen diverse overheden om zo'n programma op te stellen. Genoemd zijn: provincie Gelderland voor de aanpak Veluwe, gemeente Ede, gemeente Nijmegen, overheden betrokken bij gebiedsproces Amersfoort-Soest-Zeist waarbij ook Defensie betrokken is, gemeente Hilversum. Afgesproken wordt om de ontwikkelingen te volgen.

Van kennisagenda naar projecten en pilots

Het laatste onderdeel van de middag stond in het teken van de concept-kennisagenda Water en Bodem Sturend. Annelies de Graaf lichtte toe dat hiervoor door de adviseurs van de WBS-kennispool gesprekken zijn gevoerd met uiteenlopende organisaties. Dat heeft geleid tot een overzicht van kennisvragen en mogelijke projecten. Een belangrijke constatering is dat veel kennis en informatie al beschikbaar is, maar niet bekend is bij iedereen. De informatie is versnipperd aanwezig in verschillende handreikingen, databases, websites en projecten. Daarom ligt er niet alleen een opgave om nieuwe kennis te ontwikkelen, maar ook om bestaande kennis beter toegankelijk te maken en te stimuleren dat deze wordt toegepast – zowel door provincie, gemeenten en waterschappen als door andere organisaties - bij ruimtelijke keuzes, gebiedsprocessen en projecten.

Vervolg

In de discussie werd gesproken over de vraag welke doelgroepen de komende periode actief betrokken moeten worden. De aanwezigen benadrukten onder meer:

- het belang van meer deelname van gemeenten;
- het betrekken van zowel water- en bodemdeskundigen als professionals ruimtelijke ordening;
- aansluiting zoeken bij bestaande netwerken;
- eerst verder investeren in het huidige netwerk en de onderlinge kennisuitwisseling binnen de CoP WBS.

De conclusie was dat leren door te doen, praktijkvoorbeelden delen en het versterken van bestaande netwerken voorlopig de meeste meerwaarde bieden.

Afsluiting

Annelies bedankte alle aanwezigen voor hun bijdrage. De bijeenkomst liet zien dat Water en Bodem Sturend niet alleen een inhoudelijke opgave is, maar ook een sociaal leerproces.

Praktijkvoorbeelden zoals Brummen en Voorthuizen maken duidelijk dat een systeembenadering kansen biedt voor klimaatadaptatie, biodiversiteit, landbouw en ruimtelijke ontwikkeling, maar dat bestuurlijke samenwerking en borging daarbij cruciaal zijn.

Suggesties voor te starten projecten of activiteiten naar aanleiding van de kennisagenda, en ideeën en praktijkvoorbeelden voor de volgende bijeenkomst van de CoP, kunnen worden gedeeld via GOO@gelderland.nl. Eind 2026 volgt waarschijnlijk een volgende bijeenkomst van de Community of Practice Water en Bodem Sturend.